

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת מקץ תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 463

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

הקשר בין חנכה לעניית אמן

כלנו מכירים את פיוט ההודאה העתיק והמרום הפותח במלים: "אין כאלקינו". פיוט זה מרכיב מחמשה בתים שבכל אחד מהם ארבעה שבחים. שלשת הבתים הראשונים שמתחילים: "אין...", "מי...", "נודה..." הם ראשי תבות אמן, ואלו הבתים שאחריהם, מתחילים ב"ברוך..." וב"אתה..." (ראה 'פרוש התפלות והברכות' לר"י בן יקר חלק א' עמ' סכה).

מעודי תמהתי בלבי, מדוע סדרו חכמים פיוט הודאה פה מיחד על סדר אותיות אמן. לפני כמה שנים נתקלתי בפרוש 'עץ חיים' לסדר התפלה שחבר מהר"י צאלח מגדולי חכמי תימן, המביא מסרת קדומה, שבימי מלכות יון גזרו היונים על ישראל שלא לענות אמן, ומתוך שרצו חכמים שלא תשתפח תורת אמן מישראל קבעו להזכיר בתפלה זו בדרך רמז.

העבדה שהיונים בחרו להטפל דוקא למצות אמן מלמדת אותנו על גדל מעלתה. היונים בקשו "להשפיע תורתך ולהעבירם מחקי רצונך", היות שהבינו שחכמתך היא יסוד האמונה ובסיס הקשר שבין ישראל לאביהם שבשמים ומכחה מוכנים הם למסור נפשם על אמונת אבותיהם. הכל מבינים שכאשר פוגעים בשרש, ביסוד, התוצאה היא בלתי גמנעת, חלילה.

חשבתי להוסיף ולומר שהעבדה שתקנו חכמים להזכיר בפיוט זה סדרה של ארבעה שבחים כנגד כל אחת מאותיות אמן, יש בה כדי ללמדנו על שגב משמעותה של עניית אמן.

באות הראשונה שבאמן - האות א', יש הצהרת אמונה נחרצת: "אין כאלקינו!" "אין כאלקינו!" "אין כאלקינו!" "אין כאלקינו!" - מ', ממשיכים עם תוצאת האמונה - ההבנה שהכל מאת ה' ורק אליו יש לפנות ולהתפלל: "מי כאלקינו?" "מי כאלקינו?" "מי כאלקינו?" "מי כאלקינו?" "מי כאלקינו?" האות נ' מסיימת עם חובת ההודאה התמידית למי שמידו הכל: "נודה לאלקינו!" "נודה לאדונינו!" "נודה למלכנו!" "נודה למושיענו!"

יתכן גם שזו הסבה שנוהגים אנו לומר פיוט זה בסיום התפלה דוקא, לעוררנו שנמשיך לארץ כל היום כלו לתור אחר עניית אמן - וכנצחון קדשת עם ישראל על טמאת היונים שהביא אותנו לדורות: "להודות ולהלל לשמך הגדול".

בקריאת: "אין... מי... נודה..."
שבת שלום וחנכה שמח

298 213 מחוברת

ישועה משומים - פהרף עין

"וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריעהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה" (מא ד')

רבי עובדיה ספורנו מבאר כי התורה מדגישה את המהירות שבה שחרר יוסף מבור כלאו והעלה לגולה, כדי ללמדנו שפך היא דרכה של 'תשועת ה' שנעשית כמו רגע'. הספורנו ממשיך וכותב שפך היתה גם גאלת מצרים, כפתוב (שמות יב ט): "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתממה..." וכך גם תהיה הגאלה העתידה, כפתוב (מלאכי ג א): "ופתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים". יסוד זה כבר הזכר מפי רבי נסים גאון בספרו 'חבור יפה מהישועה' (פרק ד), והוא מביא בהקשר לכך את הפתגם המפורסם: "ישועת ה' פהרף עין".

רבי דוד קוויאט מראשי ישיבת מיר בברוקלין מבאר שהסבה לכך שישועת ה' באה פהרף עין היא לפי שישועה הנעשית במהירות ובהפתעה, הכל יודעים ומכירים כי מאת ה' היא. זאת לעמתי ישועה המתפתחת באפן טבעי כדרכו של עולם, שבה נתן לטעות ולתלותה בכחות הטבע (סכת דוד' אות לב).

ידו של הקדוש ברוך הוא תמיד נותרת מלאה

"ויקבצו את כל אכל השנים הטבות הבאת האלה ויצברו בר תחת יד פרעה אכל בערים ושמרו" (מא לה)

דרש רבי יוסף שאול נתנזון:

אף בשבע שנות השבע לא נהנו המצרים כראוי מהשפע שנתן להם, שכן הצרכו לקמץ מתבואתם עבור שבע שנות הרעב העתידות לבוא. וזאת אף על פי שאין גבול ומדה לנתינת ה', שלהבדיל מבשר ודם שנוחסר ממנו ביהתאם לנתינתו, אצל הקדוש ברוך הוא אין שיך חסרון; מפל מקום מכף שראה פרעה בחלומו שהשבולים הדקות בולעות את השבולים המלאות, הבין יוסף שיש לקמץ משנות השבע עבור שנות הרעב.

על כך מבקשים בברכת המזון: "ונא אל תצריכנו... לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם, כי אם לידי המלאה"; אל תצריכנו "לידי מתנת בשר ודם" שפכל שלוקחים ממנה היא נחסרת והולכת, אלא לידי הנותנת תמיד מלאה.

זוהי אף הכוונה בהודאתנו בתפלת נשמת: "ברעב ונתנו ובשבע כלכלתנו", ולכאורה, מה שבח יש בכך ש"בשבע כלכלתנו" לאחר שפבר

הודינו על כך ש"ברעב ונתנו"? אלא, מודים אנו על כך שהקדוש ברוך הוא זן אותנו בשנות הרעב מבלי שהצרכנו לקמץ עבורן מהמזונות שנתנו לנו בשנות השבע, ובכך היתה הנאתנו מהשבע משלמת ('דברי שאול' מהד' רביעאה)

השבטים חששו שלא לתקבל תפלתם

"וא-ל-ש-די יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין" (מג ד')

רש"י מבאר שפך אמר יעקב לבניו: עתה שהקסף והמנוחה בידיכם, ואחיהם בנימין יורד למצרים עמכם, "אינכם חסרים כלום אלא תפלה, הרניי מתפלל עליכם: 'וא-ל-ש-די יתן לכם רחמים...' ויש להבין, מפני מה לא התפללו השבטים על עצמם עד שהגיעו למצב שחסרה היתה להם תפלה, והצרך יעקב להתפלל עליהם?

באר רבי אברהם יצחק שיין ר"מ ישיבת תפארת ירושלים:

לעיל (מב כא) מבאר שהאחים תלו את סבת צרתם בכך שלא שעו לתחנת אחיהם להצילו מיצם. לפיכך, בשעה שהם עצמם הצרכו לרחמים, חששו שהקדוש ברוך הוא ינהג עמם במדה כנגד מדה' ואף הוא לא ישמע לתפלתם, ולכן העדיפו שאביהם יעתיר בעדם (ברכת איש').

'חמש ידות' - רמז לנס חנכה

"וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימין ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישכרו עמו" (מג לד)

ברב השנים פרשת מקץ נקראת ב'שבת חנכה'. רמז נפלא לקשר בין פרשה זו לנס החנכה למד הצדיק רבי לוי יצחק מברדייטשוב מהפסוק שלפנינו:

שמו של 'בנימין' המתחלק לשתי מלים 'בן-ימין', רומז על ישראל שהם בבחינת גנים למקום, וכל ההשפעות מגיעות אליהם מ'ימין', להבדיל מאמות העולם שהשפע מגיע אליהם מ'שמאל'.

ולכך רמז הכתוב כי בימי החשמונאים 'ויתרב משאת בנימין' - הרבו לתת לישראל מן השמים יותר ממשאת כלם" - משנתנו לכלל האמות, בערך 'חמש ידות', הלא הם חמשת נסי חנכה היחודיים שאותם אנו מפרטים בתפלת 'על הנסים'. א. "מסרת גבורים ביד חלשים"; ב. "ורבים ביד מעטים"; ג. "וטמאים ביד טהורים"; ד. "ורשעים ביד צדיקים"; ה. "וזדים ביד עוסקי תורתך" (קדשת לוי' אגדות ד"ה ותרב).

תפלה משחררת בכפת גרב

לתדהמתו ראשו היה גלוי. כנראה ברגע של חסר תשומת לב נפל הכובע מראשו. מרדכי הביט בשעונו. נותרו לו רק שלוש דקות עד לסיום ההפסקה, ואצל הגרמנים כידוע היה צריך לדייק. הוא התבונן סביבו בקדחתנות. הבית היה מבלגן למדי. נראה היה כי יושביו ברחו ממנו ברגע האחרון ובהפתעה גמורה. כלים מלכלכים ושרידים מארוחת צהרים היו מנחים על השלחן, ספר פתוח היה מוטל על הכרסה, וזוג מגפים כהים היו מנחים ברשול מתחת כסא.

מרדכי לא ראה סביבו שום דבר שיכול היה לשמש לו ככסוי ראש, ובהברקה של אין ברה הוא התכופף, חלץ את אחד ממגפיו והסיר את הגרב מרגלו. בלית בררה החליט שהיא תשמש עבורו ככסוי ראש.

דחף רגלו בחזרה אל המגף, הניח את הגרב על ראשו כששוליה מכסים את אזניו וחזק למחשבה על מראהו המוזר. לא היתה לו ברה אחרת.

הוא שפשף ידיו, פנה אל הקיר והחל להתפלל.

התפלה מלאה אותו בכת. הוא שאב חזק מהמלים הקדושות, מתפלל באמצעותן על החילים היהודים הפצועים, על הוריו, וזגתו ובגו הקט שנותרו על אדמת גרמניה כשהם חרדים לגורלו.

תוף כדי תפלה שמע מרדכי קולות מחוץ לבית וחושיו נדרכו. הדלת נפתחה בתנופה. מרדכי כמעט קפא על עמדו, אולם הוא החליט להמשיך בתפלתו.

מפקדו נכנס אל הבית ועיניו יצאו מחוריהן בתדהמה. הוא הביט במחזה המוזר שמולו; חיל העומד ומדבר אל הקיר, עיניו עצומות, וגרב ארפה משתלשלת מראשו עד כתפיו. כמפקד מגסה הסיק מיד את המסקנה המתבקשת. הלם קרב.

"ווגל!", פקד המפקד על עוזרו הנאמן, "גוטמן השתגע! שלח אותו מיד לחפשה. בבית כבר יטפלו בו כמו שצריך".

בשעה שמרדכי עשה את דרכו הביתה, הגדוד שבו שרת עד לאתמול התקף בהפתעה על ידי חילי האויב הצרפתי. מכל מאתים וחמשים החילים איש לא נצל, מלבד איש אחד מטרף המדבר אל הקיר כשגרב מנחת על ראשו...

הסבל וההצקות שעבר בעצמו מצד חבריו ומפקדיו, אשר לעתים התייחסו אליו גרוע יותר משהתייחסו לחילי אויב שנקלעו לידיהם.

הנה, רק לפני כמה ימים ראה את דוד, היהודי הנוסף ששרת בגדוד, כשאחת מעיניו שחרה ואפו שבור ומדמם, כאשר כל חטאו היה שלא הסתתר מעיני חבריו בעת שברך את ברכת המזון. מרדכי יחל לרגע שבו יתבשר על שחרורו ומוכן היה לשלם על כך כמעט כל מחיר.

היום הזה היה נראה יפה יחסית. בבקר זה נכנסו לכפר קטן ופסטורלי שאותו כבשו מידי הצרפתים. הכפר היה ריק. יושביו נמלטו בחזרה מפני הכת הכובש, ובין בתי שורה דממה עמקה. מרדכי נשלח עם עוד חילים לעבר בין הבתים ולבדק אם נותרו בהם חילי אויב.

עם סיום המשימה הוקם במקום בסיס צבאי קטן שבו היו אמורים הם להתארגן עד למתקפה הבאה.

"חצי שעה הפסקה!" הכריז המפקד. רבים מהחילים נצלו זאת למנוחה קצרה, אולם מרדכי החליט לנצל את ההפסקה כדי להסתובב מעט בין בתי הכפר, לנשם אויר צח ולחשב על מצבו.

הוא התישב בחצר אחד הבתים הנטושים, התמתח קלות, ובמחו החלו לצוף תמונותיהם של יקיריו. הוא חשב על זוגתו הצעירה שאינה יודעת דבר על גורלו, אם חי הוא או מת, בריא או פצוע. הוא חשב על בנו הפעוט שאותו ראה רק פעם אחת בחייו ועל הוריו המיחלים לשובו. תמונות מחיי משפחתו עלו במחו בזה אחר זה.

הוא הביט סביבו, נותן לאזכרונות לשטף אותו ולמלא את לבו בגעגועים. מבטו נתקל בשמש השוקעת מעל ההרים, ואז הוא נזכר בבקלה; שעת השקיעה מתקרבת והוא טרם התפלל מנחה!

מרדכי קפץ ממקומו ונגש אל הבית הסמוך. הוא פתח את הדלת, נותן לקרני השמש לחדר בעדה ולהאיר לפניו את הדרך, נכנס אל הבית בזהירות ומשש ליתר בטחון את הרובה שהיה תלוי ברשול על כתפיו. השטח היה נקי.

מרדכי נעמד מיד סמוך לאחד מקירות הבית ובקש להתחיל להתפלל. הוא שלח את ידו כמתוך הרגל אל ראשו, אך

אביב תרע"ו. מרדכי גוטמן התבונן בנוף המפלא שסביבו, הקשיב לשקט הבראשיתי והרשה לעצמו לשאף אל קרבו מעט אויר צח. לאחר חדשים ארפים של לחימה בלתי פוסקת, תוף כדי חרף קשה ומשגל, סוף

מרדכי הביט בשעונו. נותרו לו רק שלוש דקות עד לסיום ההפסקה, ואצל הגרמנים כידוע היה צריך לדייק. הוא התבונן סביבו בקדחתנות. הבית היה מבלגן למדי. נראה היה כי יושביו ברחו ממנו ברגע האחרון ובהפתעה גמורה. כלים מלכלכים ושרידים מארוחת צהרים היו מנחים על השלחן, ספר פתוח היה מוטל על הכרסה, וזוג מגפים כהים היו מנחים ברשול מתחת כסא.

בית הכנסת הגדול בבסרביה

סוף הציצה השמש מבין העננים האפרים, מזכירה למרדכי ולחבריו את עבדת קיומו של עולם שפוי אי שם מעבר לקווי החזית ומאפשרת להם לחשב מעט על עבר, הווה ועתיד.

היה זה בעצומה של מלחמת העולם הראשונה. מיליוני בני אדם כבר קפחו את חייהם במלחמה מתמשכת ומיתרת זו. כחיל יהודי שומר מצוות המשרת בין חילים גויים בצבא הקיסר הגרמני, הרגיש מרדכי כל העת כי הוא נלחם מלחמה לא לו. בתקופת שרותו בשדות הקרב היה הוא עד לזעזועות נוראיות, אולם על כל אלו נוספו

ספר מפי נכדי ר' מרדכי גוטמן, משפ' שוסטר ממונסי ניו יורק

ברכות שאינן נענות באמן

עגית אמן אחר ברכה הנשמעת באמצעי תקשורת

א. השומע ברכה באמצעות רמקול, טלפון או כל אמצעי תקשורת, עליו לענות אמן, לפי שהקול הנשמע מהם נחשב כקול המשמיע עצמו. דין זה אמור רק כאשר השומע מזהה את קול המברך ויודע שמתר לענות אמן אחר ברכתו. ואולם, יש הסוברים שאף על פי שהקול הנשמע ממכשירים אלו נוצר מכח האדם המשמיעו, אין הוא נדון כקול אדם אלא כקול שנוצר באמצעים טכנולוגיים, ואמן הנענית אחר ברכה הנשמעת מהם היא אמן לבטלה.

מקורות ובאורים:

בש"ת 'מנחת אלעזר' (ח"ב סי' עב) נקט בפשיטות שקול הנשמע בטלפון דינו כקול המשמיע עצמו, ולכן יש לענות אמן אחר ברכה הנשמעת בטלפון. ואף שהמברך נמצא ברחוק מקום, אין זה מעכב, כנפסק ב'שלחן ערוך' (או"ח נה כ): "היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדשה, אפלו מי שאינו עמם יכול לענות", וכ"כ בש"ת 'פני מבין' (או"ח סי' קג). אמנם בש"ת 'פני מבין' (שם) כתב שלסוברים 'שו"ע' (שם) שכאשר עבודה זרה או מקום שאינו נקי מפסיק בין המברך לשומע, אין השומע עונה אמן, אף השומע ברכה בטלפון לא יענה אמן, אם בינו לבין המברך יש הפסק כזה. ואולם בש"ת 'מנחת אלעזר' (שם) חולק עליו וסובר שהכל מודים שצריך לענות אמן בשמיעת ברכה בטלפון, גם אם מפסיקים בין השומע למברך עבודה זרה או מקום טנוף, לפי שהקול עובר דרך חוטי הטלפון שהם גבוהים למעלה מעשרה טפחים ממקומות אלו. וראה ב'פסקי תשובות' (רטו ג) שדוקט שעל שמיעת ברכה בטלפון מתר לענות אמן, אולם אין חובה.

ואולם הגר"שז"א אוערבוך (שו"ת 'מנחת שלמה' סי' ט) חולק וסובר שמאחר שבדבור ברמקול, טלפון ושאר אמצעי תקשורת, אין עצם קולו של האדם נשמע אלא נוצר חסוי של קולו בכת אמצעים טכנולוגיים, הרי זה נחשב שקול המשמיע עבר מן העולם, והמכשיר הוא המשמיע את הברכה. וכפי שלא יעלה על הדעת לענות אמן אחר מכשיר המשמיע ברכה באמצעות לחיצה עליו, כך אין לענות אמן אחר ברכה שמשמיע אדם באמצעות אמצעי תקשורת כל שהוא. וכן פסקו בש"ת 'באר משה' (ח"ג סי' קסו) ובש"ת 'תשובות והנהגות' (ח"ג סי' עט). ואולם הגר"מ פיינשטיין (שו"ת 'אגרות משה' ח"ב סי' קה) טוען כנגדו ש"קשה לומר בזה הלכה ברו"ה". שכן אף אם נאמר שקול האדם המברך עבר מן העולם, הרי סוף כל סוף הקול נשמע במכשירים אלו רק בעת שהאדם משמיעו בפעל, ואף הקול הנשמע זהה לקול האדם המשמיעו. עוד טוען הגר"מ שאף אפן פעלתה של מערכת השמיעה האנושית לא ברו"ה לנו דיה, ויתכן שטבע הקדוש

ברוך הוא בבריא שחוש השמיעה יפעל על פי מאפיינים הפועלים באופן דומה לפעלתם של מכשירים אלו. משום כך הוא נוטה לומר ששמיעת קול במכשירים אלו שקולה לשמיעת קול האדם המשמיעו. ומכל מקום פוסק הגר"מ פיינשטיין שמאחר שלא נתן להגיע להכרעה ברו"ה בענין זה, מספק יש לענות אמן אחר ברכה הנשמעת באמצעי התקשורת למיניהם. וראה בש"ת 'מנחת שלמה' (שם) שאף בעל 'החזון איש' הסתפק בנדון זה.

ב. גם לדעת הסוברים שקול הנשמע באמצעות מכשירי תקשורת אינו נחשב כקול אדם, מפל מקום כאשר נאמרת ברכה באמצעות רמקול, על צבור המתאספים לענות אמן, וזאת רק כאשר נאמרת ברכה שהם אינם חייבים בה. לפי שפדי לענות אמן אחר ברכה שאין מחייבים בה, די בכך שידע השומע על איזו ברכה הוא עונה אמן, ואין הוא צריך לשמע את הברכה עצמה. משום כך אף ששמיעת ברכה באמצעות רמקול אינה נחשבת כשמיעת ברכה מפי אדם, מפל מקום הרי השומע יודע על איזו ברכה הוא עונה, ודי בכך.

מקורות ובאורים:

כן פסק בש"ת 'מנחת שלמה' (שם). וראה שם שבאר שעל ברכה שהוא מחייב בה אסור לאדם לענות אמן אם אינו שומעה, גם אם יודע איזו ברכה נאמרת, כדפסק ה'שלחן ערוך' (או"ח קכד ח). ולכך לדעת הסוברים שקול הנשמע באמצעי תקשורת אינו נחשב כקול אדם, השומע ברכה שמחייב בה באמצעות רמקול, נחשב הדבר כאלו לא שמע את הברכה, ואסור לו לענות אמן אחריה (וראה בש"ת 'תשובות והנהגות' שם).

אמנם כל זה בשומע ברכה ברמקול, ואולם השומע ברכה בטלפון או בכל אמצעי תקשורת המסדר למרחוק לא יענה אמן, לדעת הסוברים שקול הנשמע בטלפון אינו נחשב כקול אדם, אף שידע על איזו ברכה הוא עונה. שלפי שהוא עומד ברחוק מקום מהמברך, אין לו צורך ושכית עמו (שו"ת 'מנחת שלמה' שם).

ג. השומע הקלטה של ברכה, אסור לו לענות אמן אחריה, לפי שבשעת השמיעה כבר פסק קול המברך.

מקורות ובאורים:

כן כתב הגר"ח רל"ן בתשובה שנדפסה בספר 'אהלי אהרן' (ח"ב סי' סד). ואולם בש"ת 'ארץ צבי' (ח"א סי' כג) מסתפק בדין זה, וכותב שאפשר אולי להחשיב את הקול הנשמע מהקלטה, כאלו הוא הקול הראשון שהקלט.

דורשי אמונים

מדברי מדרן ורבנן על עגית אמן

הרב יעקב משה הלל שלישי"א ראש ישיבת אהבת שלום

על הפסוק (דברים י ב): "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה", תמהה הגמרא (ברכות לג ב): וכי יראה היא דבר כל כך קל לקיים, והרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, כלומר: כל הבחירה החפשית שנתנה לאדם היא על ענין יראת שמים? ותוצו כי אכן, ביחס למשה רבנו נחשבת היא לדבר קל.

אולם עדין יש להבין, הלא משה דבר אלינו - בני ישראל - ולנו אין זה דבר קל? וצריך לומר שכאשר דברו חז"ל על משה, לא דברו רק עליו, אלא אף על הצדיקים שבכל דור, וכפי שידוע שלכל צדיק יש ניצוץ מנשמת משה, ולא רק הצדיקים עצמם, אלא כל מי שסמוך וקרוב אליהם. וכפי שנתן ללמד מלשון הגמרא: "לגבי משה", גם הוא יכול ללמד מהם דרכי ישר ואמת שיקלו עליו להתחזק ביראת שמים.

מסבה זו חשוב מאד להתיחס ולהאדיר כל התאספות לחזק עגית אמן, כי כאשר יראו הכל כיצד מחשבים גדולי התורה את המצוה החשובה של עגית אמן שמהותה היא אמונה, אף הם ילמדו לעשות כן.

ויש להוסיף, שמו הפסוק שעליו דברנו: "מה ה' אלקיך שאל מעמך" דרשו חז"ל (מנחות מג ב) את מצות מאה ברכות - אל תקרי מה אלא מאה. ואולם עלינו לזכר את חובתנו שלא לקיים מצוה זו בצורה חסרה, והרי ברכה בלי אמן היא בעלת חסרון גדול.

עגית אמן היא מעין חותמת על הברכה, אף יש בה גם תפלה, שאנו מבקשים מאת ה' שיעשה כדברי המברך. והנה, בדורנו בכלל, ובפרט בתקופה זו שבה זקוקים אנו לרחמי שמים מרבים, הן ברוחניות והן בגשמיות, כמה זקוקים אנו לכל תפלה ותפלה.

הבה נתחזק כלנו במצוה חשובה זו של עגית אמן, מצוה שאפשר לקיים אותה מאות פעמים ביום ואולי אף יותר. כך נעורר זכות על עם ישראל, ויהי רצון שנופך כלנו לבשורות טובות ישועות ונחמות ולהצלחה רבה בכל הענינים ברוחניות ובגשמיות. וכל העושים והמעשים לזכות את הרבים, זכות הרבים תליה בהם ויתברכו בכל הברכות וההצלחות אמן.

מתוך דבריו בועידת נציגי עולם הישיבות - אב תשע"ד

למעלת איש אמונים המנצח על מלאכת בית ה' הרב יעקב דב מרמון שטיין, אשרי חלקו כי לו נאה כי לו יאה. באשר זכיתי להיות מהנמנים לדבר מצוה, מקפיד בכל לבי לענות אמן אחר המברכים ברכות השחר בבית הכנסת, אם מעט אם הרבה, ובדרך כלל הרבה, התודה והברכה לכם על הרעיון הנפלא, התהלה והתפארת על הבצוע הנפלא במוסדות החינוך, שבח וגדלה על העלון המיוחד, ואשר זה עתה מלאה שנה לכך שהוא פותח במאמרים הקולעים אל השערה. כל העלון פלו מלא אורה, ואולם למאמרים שלכם יש חן מיוחד השמור למי שגאה דורש ונאה מקים.

הבחנתי כמה פעמים שאתם מכנים את הפעילות הקדושה שלכם בשם 'מהפכה' - מהפכת בני אמונים. זה נכון, ואין כלל וכלל מקום להתנפת, חוללתם מהפכה. אבל כמי שעוקב אחריכם אני יודע שכל הגדרה שלכם מדויקת, ותמיד שאלתי את עצמי מהו אם פן מקור השם "מהפכה"?

שבוע שעבר נפלה בי תובנה שבפעם התורה עצמה קוראת למה שאתם עושים "מהפכה":

בפרשת האזינו (דברים לב כ) נאמר: "כי דור תהפכת המה בנים לא אמן בם". ודרשו חכמים "אל תקרי לא אמן בם אלא לא אמן בם". הנה לנו שהתורה קוראת לדור שאינו מקפיד על עגית אמן "דור תהפכת". אמר מעתה: 'מהפכת בני אמונים' באה לתקן ולהפך את "דור תהפכת... בנים לא אמן בם".

יצו ה' אתכם את הברכה ויתן לכם כח ואון, דעת ותבונה, אפשרות ויכלת, סיעתא דשמיא ונהורא מעליא, להמשיך את המהפכה ולהשלימה בבוא משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

הרב ש.ה.כ
ליקודו ניו ג'רזי

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102
או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

מאמרי חכמים רבים המלמדים ומצביעים על יקריתה, גדלותה ושגב מעלתה של מצות עגית אמן פזורים בשגי התלמודים ובמדרשים השונים. אולם יותר מכל מבטא זאת המדרש בפרשת כי תבא (דבר ז א) באומרו: "אין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונים!" כה מרעישים הם דברי המדרש עד שבעל השומר אמונים' טורח להבהיר בנוגע אליהם (מאמר 'פתחו שערים' פרק א): "ותרא דברי המדרש הזה שלא דברו גזמאות חס וחלילה, שאין דבר חשוב לפני ה' כעגית אמונים".

להלן יבאו פנינים ואמרות מאוצרם של גדולי הדורות השופכים אור ומבהירים מה רבה מעלתה של עגית אמן, ועד כמה עלינו ליקרה ולשמח בזכות הנופלת בחלקנו בכל עת ובכל שעה.

העונה אמן נקרא צדיק

כתב רבנו בחיי: על הפסוק (ישעיה כו ב): "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים", דרשו חכמים (שבת קט ב): "אל תקרי 'שומר אמונים' אלא 'שואמרים אמן'". לפי דרשה זו הרי כאלו נכתב בפסוק זה: 'גוי צדיק שואמרים אמן', ויש ללמד מכך ש'בשביל המדה הזאת של עגית אמן נקראו ישראל צדיקים' (פד הקמח' ערך אמונה). כמו כן למד מכך רבי שמואל לניאדו 'בעל הפלים': "האומר אמן, על זה בלבד נקרא צדיק" (פלי פז' ישעיה טס). ליסוד זה אף מרמז חביון הנביא באומרו (חבקוק ב ד): "וצדיק באמונתו יחיה"; בזכות 'באמונתו' - עגית אמן זוכה האדם להקרא צדיק ולהאריך ימים (שערי ציון עמ' סו).

העונה אמן נקרא קדוש

בצואתו הנודעת מזהיר רבי נפתלי פץ בעל 'סמיכת חכמים' את בניו שיקפידו לענות אמן בכונה, ומוסיף שכל המקפיד על עגית אמן בכונה נקרא קדוש. שכן במסכת ברכות (גג ב) דרשו חכמים את הפסוק (ויקרא כ ז): "והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלקיכם" על המברך ברכת המזון; "ואם המברך נקרא קדוש קל וחמר העונה אמן שנקרא קדוש. כי גדול העונה אמן יותר מהמברך" (ספר הצואה אות כא).

אב"ד רמת אלחנן, רבי יצחק זילברשטיין, העיד כי בירושלים כנו יהודי מקים בתאר 'קדוש', רק משום שאף בהיותו זמן וחלוש התאמץ ללכת לבית הכנסת כדי לענות אמן על הברכות (נוטרי אמן ח"א עמ' קנז).

ברכות ואמן במשנת בעל ההלולא

צדיק באמונתו

מצבת בעל החות יאיר בבית העלמין בוורמייזא

ה'חות יאיר'
א' בטבת תס"ב

רבי שמעון יאיר חיים בכרך נולד בשנת שצ"ח בעירה לייפניק לאביו רבי משה שמעון אב"ד וורמייזא. גדל במחצתה של אם אביו מרת חנה בכרך, שהיתה אשה גדולה ונודת המהר"ל מפראג. יש אומרים שעל שמה קרא את ספר השו"ת המפורסם שחבר - חות יאיר (שו"ת חת"ס ח"ד [אבעה"ז ב] סי' כה).

בצעירותו שמש כרבה של קובלניץ. בהמשך שמש כרבה של מייניץ, ובסוף ימיו מלא את מקום אביו בוורמייזא. כתב ספרים רבים שרובם אבדו בצוק העתים. מלבד שו"ת 'חות יאיר', יצא לאור ספר כללים שחבר בשם 'מר קשישא', וכן באור על 'שלחן ערוך' - ארח חיים. בשם 'מקור חיים'.

נפטר בא' בטבת תס"ב, והוא בן ששים וארבע שנים, ונטמן בבית העלמין העתיק בוורמייזא.

בספר 'מקור חיים' שכתב בעל החות יאיר, הביא המחבר דינים ומנהגים שמהם נתן ללמד על ההקפדה שנהגו בה בדורות הקודמים לברך בבית הכנסת בקול את הברכות הנאמרות בשחר, כדי לזכות את הצבור באמונים רבות:

♦ "בימי הסליחות וימים נוראים יש להזהר שלא להתחיל ברכות בהשקמה מאד... כדי לזכות המון עם הבאים אחת לאחת בעגית אמן טובא" (יח א).

♦ "ראיתי מנהג ותיקין וישישים אשר מקומם רחוק מן הש"ץ, שהולכים ממקומם ומתקרבם אל המברך בעת שאומר ברכות השחר, כדי לשמע היטב ולענות ברוך הוא וברוך שמו ואמן" (מו ב).

♦ "המנהג בכל תפוצות ישראל... שמתעטפים יחידי סגולה - ותיקין הנבחרים בצייצית, ומברכים בקול להתעטף בצייצית וכל הקהל עונים אמן, וכן השני וכן השלישי, או יותר כרצון הקהל. וכן אחרי כן מניחים תפלין ומברכים בקול רם זה אחר זה" (נא).

♦ "בעת שמיעת ברכה יזהר השומע לומר 'ברוך הוא וברוך שמו' רק אחר שהזכיר המברך שם ה', כפי שהורו חכמים (ברכות מז א) להקפיד לענות אמן רק אחר סיום הברכה, ובפרט בברכות השחר, שרבים נכשלים בזה" (קכד ה).